Публични разходи във връзка с експертните решения за увреждане

Развитие на разходите и рискове за публичните финанси през 2021–2029 г.

Докладът оценява размера, динамиката и рисковете за публичните финанси от разходите, за които експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК е условие за достъп. Основен фокус са четири пера: пенсии за инвалидност, лична помощ, месечна финансова подкрепа по Закона за хората с увреждания и помощи за деца с трайни увреждания.

1. Динамика на решенията

През 2025 г. са издадени 271 117 решения на ТЕЛК (+11 % спрямо 2024 г.). Ръстът идва предимно от групите до 50 % и 50–70 %. Делът на решенията над 90 % намалява до 22,2 %. Най-силни абсолютни увеличения се наблюдават в Кърджали (+9 175), Русе и Пазарджик. Националният брой нараства от около 64 хил. през 2021 г. до над 271 хил. през 2025 г., с особено резки скокове през 2022–2023 г. в София, Пловдив и други области.

2. Размер и структура на разходите

Сборът на четирите основни пера (преди консолидация) расте от 1,60 млрд. евро през 2021 г. до 3,80 млрд. евро през 2025 г. и се оценява на 4,48 млрд. евро за 2026 г. (3,44 % от БВП). В реално изражение увеличението е 1,82 пъти. Пенсиите за инвалидност формират около 68 % от сбора през 2025 г., личната помощ – 17 %, месечната подкрепа – 12 %, помощите за деца – 3 %. Делът на инвалидните пенсии в общите пенсионни разходи се повишава от 15,6 % на 21 %.

3. Фактори за растежа

Основни двигатели са автоматичните индексации (швейцарско правило за пенсиите, линия на бедност за месечната подкрепа, обвързване на часовата ставка за лична помощ с минималната работна заплата), нарастването на броя получатели и по-високите средни плащания. Личната помощ расте 4,5 пъти (2021–2025 г.), пенсиите – 2,3 пъти.

4. Средносрочни сценарии (2027–2029 г.)

При три условни сценария (ограничителен, инерционен, висок) сборът достига съответно 5,73, 6,20 и 6,75 млрд. евро през 2029 г. (3,58–4,22 % от БВП).

5. Международна съпоставка и специфика на системата

По ESSPROS разходите по функция „Инвалидност“ в България са 2,22 % от БВП през 2024 г. (над средното за ЕС-27 от 1,91 %) и показват най-бързия ръст в Съюза от 2019 г. Системата се отличава с чисто медицинска оценка (без оценка на функционирането), едно решение, което отключва множество плащания, висок дял пожизненни решения, слаб изходящ поток и слаба връзка с пазара на труда. Личната помощ обхваща около 1,3 % от населението –

значително повече, отколкото в по-таргетирани системи като шведската.

6. Основни рискове и препоръки

Рисковете включват плащания без бюджетен таван, автоматични индексации над темпа на БВП, натрупване на пожизненни решения и различия в практиката на комисиите. Препоръките насочват към: изясняване на регионалните различия, засилен контрол върху решенията и реалното предоставяне на услуги, единно отчитане на разходите, оценка на съвкупния бюджетен ефект от промените, преход към функционална оценка (пилотирана), наблюдаван бюджетен ориентир и регулярна публикация на данни за запаси и потоци от решения.

Докладът подчертава необходимостта от по-ефективно насочване на средствата към реалните потребности при запазване на достъпа до подкрепа.